

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕВІАНТНОСТІ ТА ДЕЛІНКВЕНТНОСТІ В АНОМІЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ (системний аналіз)

У статті на ґрунті існуючих міждисциплінарних підходів до вивчення витоків девіантної та делінквентної поведінки як наслідку суспільної кризи (економічної, політичної, соціальної, духовної) аналізується їх патогенез в контексті розуміння здоров'я людини згідно природних основ її існування.

Людина в дискурсі її біо-психо-соціо-психологічної взаємодії зі Світом розглядається як її результат і як її творець здатний, або до руйнівної, або позитивної творчої активності на шляху формування власного середовища існування, впливу на буття спільноти до якої він включений, впливу на суспільний розвиток у цілому.

Наголошується, що спеціальної дослідницької уваги потребують передусім чинники суспільного життя які порушують гармонію відносин особи зі світом впливаючи на деструктивний вибір спрямування волевиявлення у реалізації особистих домагань в наслідок аномії та з урахуванням її специфічних соціальних, психологічних, біопсихічних наслідків.

Спеціальна увага приділяється екосоціальним та екопсихологічним чинникам адаптації та дезадаптації в умовах «хворобливого» стану суспільства, зокрема проблемам біопсихічних та психологічних чинників дезоціалізації особи, її девіантної та делінквентної активності.

Однією з важливих основ подолання негативних біопсихічних наслідків аномії визначається подолання культурної (духовної) кризи шлях якої бачиться у формуванні етики відповідальності за неузгоджену з законами природи організацію способу життя.

Робиться загальний висновок про необхідність екологізації світогляду сучасних дослідників девіантної та делінквентної поведінки, відродження відповідних природі людини імперативних норм організації життя з метою збереження прогресивного соціогенезу, навіть в складних умовах соціальної кризи.

Ключові слова: *суспільство, аномія, девіантна поведінка, делінквентність, дезадаптація, спосіб життя, біопсихічний розвиток, природність, духовність.*

Постановка проблеми. Домінуючою тенденцією останніх років є загострення соціальних конфліктів з відповідним підвищення рівня невідповідних біопсихічному, або, іншою мовою, згідно екологічного підходу до розуміння завдань особистісного та соціального розвитку, протиприродних проявів девіантності, зокрема, у їх найбільш небезпечних формах.

Соціальні риси людини підкріплені її біологічними властивостями. Це стосується як образу життя суспільства, так і контексту в якому розгортається взаємодія особистості з оточуючим світом.

Поведінка людини в дискурсі взаємодії зі Світом у формі цілеспрямованої послідовності вчинків певним чином впливає на організацію середовища існування самого індивіда, а також спільноти до якої він включений.

Як підкреслював у багатьох своїх працях відомий американський філософ та політичний економіст Ф. Фукуяма, людина, насамперед, прагне до визнання, вимагає щоб її цінували, уявляє себе вищою панівною свідомістю. Це палке прагнення є істотною основою процесу антропосоціогенезу й дорівнює самої потреби бути особистістю, яка реалізується завдяки взаємопов'язаним процесам персоналізації (В.А. Петровський) та соціалізації.

Розвиток людської поведінки нерозривно пов'язаний з генезисом свідомості особистості на тлі суспільної практики. Внаслідок поглиблення як вважалося раніше подоланої аномії та стрімкого поширення кризи соціальної психіки широких верств населення, відбуваються кардинальні зміни у способі життя, його організації, сприяючи поширенню практик іноді неусвідомленої саморуйнівної, та такої, що суперечить загальнолюдським цінностям поведінки. У такий стан спеціальної дослідницької уваги потребують передусім чинники суспільного життя які порушують гармонію відносин особи зі світом впливаючи на деструктивний вибір спрямування волевиявлення у реалізації особистих домагань в ході боротьби за життєві шанси (М. Weber).

Аномія, як хвороба суспільства (Е. Durkheim) – закономірний період у розвитку соціуму. Однак в різних історичних умовах та соціальних системах вона набуває специфічного соціопсихоекологічного змісту.

Як зазначають кримінологи, у періодах соціальних перетворень об'єктами конфліктів стають статус, влада, розподіл матеріальних благ [15, с. 290]. Незадоволеність життям проявляється у протиріччях між дійсним та належним, між очікуваним та повсякденним, між реальністю та ідеалом у прагненнях щодо реалізації розвитку. Однак, соціальні конфлікти у кризові періоди життя суспільства не тільки виразно відтворюють у своїх механізмах фрустрацію прагнень, а й одночасно деривацію потреби у захисті від відчуття загрози внаслідок руйнування тієї «екосистеми» до якої людина раніше інтегрувалася.

Людині для виживання необхідні не тільки фізичні, але й психічні умови, зазначає Е. Fromm. «Вона повинна підтримувати якусь психічну рівновагу, щоб зберегти здатність виконувати свої функції. Для людини усе, що сприяє психічному комфорту, настільки ж важ-

ливо у життєвому смислі, як і те, що служить тілесному комфорту. І самий перший вітальний інтерес полягає у збереженні своєї системи координат, ціннісної орієнтації. Від неї залежить і здатність до дії, і кінець кінцем – усвідомлення себе як особистості» [14, с. 172].

Орієнтована на мету свідомо поведінка є реалізацією, пошукової активності спрямованої на збереження взаємодії людини з оточуючим її середовищем, навіть якщо воно «хворіє». У такий стан, спосіб життя «приватизується» та «ідеологізується» особою (суб'єктивною) доцільністю побудованою на ефективності задоволення базових потреб у протиположному імперативним цінностям самоактуалізації біопсихічного розвитку (А. Maslow).

Пошук засобів підтримання прийняттого стану на фоні недостатніх ресурсів для гармонійної адаптації, порушення єдності особистості та навколишнього світу, відсутність соціальної перспективи у розвитку власного життя призводить до внутрішньо особистісного конфлікту, коли реакцію на вітальну загрозу можна виразити наступним чином: «страх звичайно мобілізує або реакцію нападу, або тенденцію до втечі... Але одним із самих діючих прийомів витиснення страху є агресія» [14, с. 173], яка поширюючись серед великої кількості членів суспільства, провокує різні види небезпечних трансформацій поведінки.

Формування мети побудови способу життя, його обраний стиль є основою репрезентації особистості в соціумі. А отже, осмислення витоків та механізмів девіантної поведінки в умовах суттєвих соціальних змін, повинно ґрунтуватися на аналізі внутрішньої суперечливості індивідуального та суспільного, природних та соціальних потреб, що впливають із буття людини: фізичного, біологічного, психологічного та соціального.

Аналіз досліджень та публікацій показує, що питання про співвідношення тілесного та духовного, біологічного та соціального в механізмах трансформацій поведінки, зокрема, у їх суспільно небезпечних формах і донині залишається дискусійним. Так, витоки формування культурних універсалій, слідування яким людина вважає своїм обов'язком (М. Weber), представлені насамперед сферою вироблення матеріальних благ, коли суспільне може вступати у «пряме протиріччя із самим життям людського роду на Землі» [13, с. 58]. З іншої сторони, прихильники природничої доктрини розглядають ментальну еволюцію як біологічно, точніше, генетично спрямовану [11, с. 71].

З одного боку, аномія розглядається в контексті загальної соціопатії, що є «перехідним» соціальним явищем між «вічними» соціальними девіаціями (так званою «антисоціальною поведінкою») і специфічними соціопатіями конкретного суспільства, які характерні тільки для даної суспільної системи й подолання яких, власно

й означає завершення трансформації у нову якість» [3, с. 89-90]. З іншого – як стан коли соціальні явища небезпечні внаслідок їх протиприродності, а саме суспільство біологічно хворе [12].

Навіть у кримінологічній літературі спосіб життя в анамнезі злочинності описаний у спектрі від «морального збочення», «моральної деградації», «морального божевілья» викликаних генетичними та соматичними вадами до обумовленості делінквентності виключно особливостями соціалізації особистості.

Однак і соціологія, і психологія, і кримінологія та інші науки про людину долаючи предметоцентричні настанови, виходячи з концепції єдності світу все більше уваги приділяють системним дослідженням. Зокрема це стосується соціальної психології та кримінології: дисциплін які вивчаючи психологічні феномени суспільного життя набувають межового статусу, адже мова йде про особистість, прояви її діяльності та поведінки.

Спосіб життя змінюється під впливом певного кола чинників: соціально-економічних (передусім відповідно досягнутого країною економічного та соціально орієнтованого захисту населення), рівня не вимушеної соціальної мобільності, плюралізму культурних традицій окремих спільнот у загальному суспільному житті тощо.

Системний підхід передбачає також подолання дихотомії в дослідженнях біологічної та соціальної складових розвитку та трансформацій поведінки людини життєдіяльність якої детермінована як природними законами так і соціальним середовищем. Як відмічав відомий вчений кінця ХІХ-го початку ХХ-го сторіччя Д.А. Дриль, - «при вивченні діяльності людини взагалі та її злочинної діяльності зокрема, науки суспільні, очевидно, безпосередньо стикаються з науками природничими, являючись їх більш ускладненим продовженням» [4, с. 14].

Отже, **метою даної статті** є визначення концептуальних напрямів системного аналізу витоків девіантної та делінквентної поведінки в реаліях стану аномії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема людини у сучасній науці розглядається як біосоціальна. Як відомо, за визначенням ВОЗ, здоров'я людини – це органічна єдність фізичного, психічного і соціального благополуччя [6]. Коли ж одна ланка цієї єдності руйнується, можна говорити про існування факторів ризику негативних (суспільно небезпечних) трансформацій поведінки, бо хвороби людини мають не тільки і навіть не стільки суто біологічний, скільки соціальний, а ми б додали - екопсихологічний патогенез.

В умовах стрімких перетворень суспільної практики (економічної, політичної, соціальної) з відповідними змінами в її духовних основах, дисгармонія між старим та новим у організації способу

життя, формує умови для загальної соціальної дезадаптації впливаючи на ціннісний та операційний зміст у виборі рішення питань колективного та індивідуального буття.

Концепція соціальної дезадаптації народилася у надрах медичної соціології (Р. Delore, Е. Huant, А. Dussert), яка розглядала її як хворобу, що виникає внаслідок невідповідності умов існування людини умовам її формування як біологічної істоти, супроводжуючись, зокрема, відчуженням особи від соціальної середовища; призводячи до втрати особистістю власної неповторності. З розвитком концепції людини як інтегральної індивідуальності, особистість стала розглядатися як результат пристосування, адаптації природного і соціального в ній до умов життя, які, у свою чергу, у сукупності є інтегрованою, цілісною системою. [7, с. 24].

Незадоволеність життям, що проявляється як усвідомлення «протиріч між результатом та ціллю, дійсним та належним, між теперішнім та очікуваним, між реальністю та ідеалом» [5, с. 139] стає тим підґрунтям на якому розгортаються внутрішньо особистісні та міжперсональні, у тому числі групові конфлікти пов'язані з потребою у розвитку. З точки зору суспільних змін та структурних перебудов, вони можуть стати досить могутнім трансформуючим фактором, проте, якщо їх не розв'язувати цивілізованими соціальними методами, вони можуть не тільки викликати функціональні порушення, а й «здатні розколоти і навіть підірвати соціальну систему» [15, с. 291].

З феноменологічної точки зору мова йде про виникнення адаптованої ситуації, що вимагає змін суб'єкта у напрямку досягнення оптимальної взаємодії з середовищем, та (або) змін тих умов які викликали потребу в адаптації.

Цей підхід можна вважати загально прийнятним, бо незважаючи на різні вихідні теоретичні погляди, ключові ознаки цього процесу залишаються інваріантними. Наприклад, Ж. Піаже визначає два адаптаційних процеси: асиміляції, коли змінюються компоненти середовища відповідно діям суб'єкта та акомодатії – зміни функціонування організму у залежності від властивостей довкілля; психоаналітики розрізняють алопластичну адаптацію (зміни які здійснює особистість у зовні) та аутопластичну (зміни особистості, завдяки яким вона пристосовується до оточення); Н. Hartmann додає і такий вид адаптації особистості, як пошук сприятливого середовища існування.

Розглядаючи витоки девіантності та делінквентності в умовах аномії цілком слушним є акцентування уваги на соціальній ефективності адаптації, коли, діяльність підкоряється «ефективності» пристосування до нових умов, поведінка раціоналізується і явища практичного життя стають об'єктом суто інтелектуального розуміння

ня (останнє G. Simmel взагалі розглядав як об'єктивну історичну зміну емоційного на раціональне)).

Однак, як зазначає відомий італійський філософ N. Abbagnano, людина є «розумною твариною, тобто вона не може при всіх обставинах покладатися на холодний і безособистісний розум, який ігнорує властиві їй емоційні прихильності й слабкості, і... не можна з'ясувати нічого в людині, коли тільки не дивитись на життя так, як воно дійсно проживається, а не тільки як воно мислиться» [1, с. 297-298].

Зокрема, на психологічний стан людини негативним чином впливає «соціально завдана ущербність» (E. Fromm). В умовах аномії та економічної кризи вже деяке погіршення рівня життя впливає на зміну психології масової поведінки, роблячи суспільство більш егоїстичним, схильним до прояву психологічного, соціального та навіть фізичного насильства.

Зміна соціально-економічної долі багатьох людей призводить до епідемії неврозів, що є реакцією на порушення значимої для людини системи відносин; психопатій, що викликаються особливими, екстремальними умовами середовища; поширенням психосоматозів – психічно обумовлених соматичних захворювань, в патогенезі яких знаходяться внутрішні конфлікти, особистісні страждання, ностальгія, «екзистенційний вакуум» (V. Frankl), тобто до загального руйнування психологічного та біологічного здоров'я соціуму. [10].

На фоні дії біопсихічних чинників десоціалізації особа фактично самовтягується у девіантну та делінквентну активність. Мова йде про пошук в «тумані» соціальної аномії нових ідентичностей, нової життєвої перспективи в досягненні бажаного рівня та якості життя. Такий стан не тільки супроводжується повною чи частковою відмовою від «природної конституції» організації особистого життя, відстороненням, з більш менш виразною деструкцією, від суспільства коли досвід фрустрації тягне за собою дискримінацію раніше прийнятих цінностей (Robert Merton), а й відчуженням від його інституційних основ. І якщо для певного прошарку населення девіантність та делінквентність є самореалізацією в особливому життєвому просторі (навіть організована злочинність в усіх її проявах можна розглядати як специфічну форму адаптації), то для більшості стан невизначеності у соціальному просторі, сприймаючись як суб'єктивно небезпечний є вагомим чинником біосоціальної дезадаптації і, чим екстремальніші умови існування, тим не безпечнішою, в силу свого психологічного стану, стає особа як для оточуючих, так і для самої себе.

Пошук психологічної рівноваги нерідко зупиняється на проти-природному гедонізмі проявляючись, зокрема, в аддикції, формуванні суїцидальної мотивації поведінки тощо. Відчуття безпеки чи безпеки особистого існування залежить від інтегральної оцінки

інформації щодо відповідності власного потенціалу, можливостей, очікуванням, планам, сподіванням (Б.Д. Паригін); рівня усвідомлення ризиків втрати «приналежності», «включеності», як основи соціального існування та виживання.

Загрози існування розкриті особистістю на раціональному чи інтуїтивному рівнях, формуючи загострені емоційні (афективні) реакції переживання відносин з оточуючим світом, здатні, з одного боку, заблокувати, зруйнувати раніше вироблений сценарій самореалізації, з іншого - стати вагомим поштовхом для подальшої пошукової активності. Останнє впливає з того, що людина у своїй психічній діяльності завжди спрямована у майбутнє, і тому уявна загроза заздалегідь вмикає когнітивно-емоційні механізми передавання, зокрема пов'язані з організацією способу життя.

Гармонія відносин особистості з природним середовищем є важливим антикорелятом девіантності та делінквентності. Наприклад, в сучасній кримінології пропонується концепція «універсального натуралізму» згідно якої соціальні явища є небезпечними тоді, коли вони є протиприродними, тобто «порушують закони Матері-Природи дані нею для певного явища. Мати-Природа – це Те що породжує усе суще і дає йому Закони для існування, утворюючи таким чином Світопорядок, а також ту його сферу, яка називається Соціальним порядком» [9, с. 6].

Труднощі виховання, неврози, самогубства, злочини, сексуальні девіації, як відмічав А. Adler, «показують нам, що течія життя залишило своє русло». Відомий психолог та філософ визначав, що в усіх невдачах людської душі самим глибоким коренем є недолік спільного життя, партнерства, співпраці, любові до ближнього. [2, с. 92-93]. Втрата навичок взаємного альтруїзму людини до людини, спільноти до окремих її членів породжує кризу духовності як результату руйнування імперативних основ природної організації людського способу життя.

В.П. Казначеев формулює універсальну, за сферою свого розповсюдження закономірність: жива речовина розвивається прогресивно тільки в тому випадку, коли вона, внаслідок своєї життєдіяльності, організовує середовище свого існування [8, с. 40-41]. Криза духовності виникає у випадку, якщо вона є «продукцією» волі і свідомості, що не узгоджені із законами природи, тобто знаходяться у стані сваволі і ілюзій» [9, с. 10]. В останньому випадку спрямування вектору еволюції людини в бік соціально-біологічного та духовного безсмертя може бути різко змінений на швидке або повільне самознищення.

У такий стан свобода вибору, особливо в ситуації аномії в організації індивідуального та, що дуже важливо - суспільного способу життя є неабсолютною й повинна бути корегованою етикою відповіді-

дальності перед іншими членами соціуму за руйнування культурно-духовних основ біо- та соціогенезу людини.

Саме культура керує суспільним порядком. Культура – це природний і у той же час соціальний феномен. Природний, тому що, сама людина є біологічною істотою і створює на природному ландшафті. Пов'язано це, насамперед, з сутністю людської психіки і свідомості – системної властивості високоорганізованої матерії, яка полягає в активному відображенні суб'єктом об'єктивного світу і сприяє побудові його картини, на основі якої відбувається саморегуляція людської поведінки і діяльності. І соціальний, бо її підставою є реалізація тих потреб, які виходять за межі «індивідних», завдяки чому людина перебудовує й добудовує оточуючий світ на основі взаємодопомоги та співробітництва.

Слід погодитися, що культура людини – це міра узгодженості її волі і свідомості із законами природи [9, с. 10]. Це здатність надавати речам та явищам природовідповідних ціннісних змістів, спрямовуючи (коректуючи) поведінку та діяльність як основи не тільки індивідуального самотворення, самоактуалізації особистості, а й антропосоціогенезу в цілому, з усвідомленням його загроз та нооферних перспектив.

Висновки. Отже, представлені у статті концептувальні міркування, щодо напрямів системного аналізу витоків девіантної та делінквентної поведінки, їх узагальнення дозволяють наголосити на необхідності екологізації світогляду сучасних дослідників, що дозволяє відмовитися від предметоцентричних настанов сучасних наук про людину на користь її системного вивчення у взаємозв'язку та взаємозалежності біологічного, психічного, психологічного, соціального рівнів розвитку та, відповідно, складових адаптаційного процесу.

Останнє є також основою профілактики девіантності та делінквентності в стані аномії, з її несприятливими соціобіологічними умовами, постійно діючими стресогенними чинниками тощо.

Загалом, виходячи з уявлень про єдність Світу слід підкреслити, що соціальні, економічні, біологічні кризи сучасного людства безпосередньо пов'язані з кризою у духовній сфері, принаймні частковою відмовою від природних імперативів у культурній побудові способу життя. Тому «життєвий план» суспільства повинен перебудуватися з пріоритету злободенних потреб та цілей, на збереження його біопсихічного потенціалу, формулюватися на таких моральних засадах та принципах які б сприяли гармонізації природи, людини та соціуму як основи подальшого прогресивного розвитку.

Список використаних джерел

1. Аббаньяно Н. Мудрость жизни / Н. Аббаньяно; пер. с итал. А.Л. Зорина. – СПб.: Алетейя, 1996. – 320 с.
2. Адлер А. Очерки по индивидуальной психологии / А. Адлер; пер. с нем. – М., «Когито-Центр», 2002. – 220 с. (Классики психологии).
3. Головаха Е. И., Панина Н. В. Социальное безумие: история, теория и современная практика / Е.И. Головаха, Н.В. Панина. – К.: Абрис, 1994. – 168с.
4. Дриль Д.А. Учение о преступности и мерах борьбы с нею / Д.А. Дриль. – СПб. Издательство «Шиповник», 1912. –568 с.
5. Дьяченко Н.В. Отрицание и преемственность в развитии культуры / Н. В. Дьяченко. – Харьков: Основа, 1992. – 171 с.
6. Здоровье – 21: Основы политики достижения здоровья для всех в Европейском регионе ВОЗ / Всемирная организация здравоохранения. Европейское региональное бюро. Копенгаген. Европейская серия по достижению здоровья для всех, № 6, 1999. – xi + 310 с
7. Интегральная индивидуальность человека и ее развитие / под ред. Б.А. Вяткина. – М.: Изд-во «Ин-т психологии РАН», 1999. – 328 с.
8. Казначеев В.П. Феномен человека: космические и земные истоки / В.П. Казначеев. – Новосибирск: Новосибирское книжное издательство, 1991. –128 с.
9. Костенко О.М. Проблема 1 сучасної цивілізації (в українському контексті): Монографія. – Черкаси: СУЕМ, 2008. – 112 с.
10. Лановенко І.І. Екологічні аспекти психологічного здоров'я в контексті изучения девиантного поведіння / І.І. Лановенко // Актуальні проблеми психології: Екологічна психологія: Збірник наукових праць / За ред. Максименка С.Д. – Т.7. – Вип. 20. – Ч.1 – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 233-236.
11. Меркулов И.П. Когнитивные типы мышления / И.П. Меркулов // Эволюция. Язык. Познание. – М.: Языки русской литературы, 2000. – 272 с. (Язык. Семиотика. Культура). – С. 70-84.
12. Райх В. Психология масс и фашизм / В. Райх; пер. с нем. – СПб. – М., «Университетская книга» АТС, 1997. – 377 с.
13. Самсонов, А.Л. На пути к ноосфере / А.Л. Самсонов // Вопросы философии. 2000. – №7. – С. 53-61.
14. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности: Перевод – М.: Республика, 1994. – 477 с.
15. Шнайдер Г.И. Криминология: пер. с нем. / под. общ. ред. и с предисл. Л.О. Иванова. – М.: Издательская группа «Прогресс» - «Универс», 1994. – 504 с.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Abbanyano N. Mudrost zhizni / N. Abbanyano; per. s ital. A.L. Zorina. – SPb.: Aleteyya, 1996. – 320 s.
2. Adler A. Ocherki po individualnoy psihologii / A. Adler; per. s nem. – M., «Kogito-Tsentr», 2002. – 220 s. (Klassiki psihologii).
3. Golovaha E. I., Panina N. V. Sotsialnoe bezumie: istoriya, teoriya i sovremennaya praktika / E.I. Golovaha, N.V. Panina. – K.: Abris, 1994. – 168 s.
4. Dril D.A. Uchenie o prestupnosti i merah borby s neyu / D.A. Dril. – SPB. Izdatelstvo «Shipovnik», 1912. – 568 s.

5. Dyachenko N.V. Otritsanie i preemstvennost v razvitii kultury / N. V. Dyachenko. – Harkov: Osnova, 1992. – 171 s.
6. Zdorove – 21: Osnovy politiki dostizheniya zdorovya dlya vseh v Evropeyskom regione VOZ / Vsemirnaya organizatsiya zdravoohraneniya Evropeyskoe regionalnoe bjuro. Kopengagen. Evropeyskaya seriya po dostizheniyu zdorovya dlya vseh, № 6, 1999. – xi +310 s.
7. Integralnaya individualnost cheloveka i eyo razvitie / pod red. B.A. Vyatkina. – M.: Izd-vo «In-t psihologii RAN», 1999. – 328 s.
8. Kaznacheev V.P. Fenomen cheloveka: kosmicheskie i zemnye istoki / V.P. Kaznacheev. – Novosibirsk: Novosibirskoe knizhnoe izdatelstvo, 1991. –128 s.
9. Kostenko O.M. Problema № 1 suchasnoi tsyvilizatsii (v ukrainskomu konteksti): Monohrafiia. – Cherkasy: SUEM, 2008. – 112 s.
10. Lanovenko I.I. Ekologicheskie aspekty psihologicheskogo zdorovya v kontekste izucheniya deviantnogo povedeniya / I.I. Lanovenko // Aktualni problemy psikhologii: Ekologichna psikhologhiia: Zbirnyk naukovykh prats / Za red. Maksymena S.D. – T.7. – Vyp. 20. – Ch.1 – Zhytomir: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2009. – S. 233-236.
11. Merkulov I.P. Kognitivnye tipy myshleniya / I.P. Merkulov // Evolyutsiya. Yazyk. Poznanie. – M.: Yazyki russkoy literatury, 2000. – 272 s. (Yazyk. Semiotika. Kultura). – S. 70-84.
12. Rayh V. Psihologiya mass i fashizm / V. Rayh; per. s nem. – SPb. – M., «Universitetskaya kniga» ATS, 1997. – 377 s.
13. Samsonov, A.L. Na puti k noosfere / A.L. Samsonov // Voprosy filosofii. 2000. – №7. – S. 53-61.
14. Fromm E. Anatomiya chelovecheskoj destruktivnosti: Perevod – M.: Respublika, 1994. – 477 s.
15. Shnajder G.Y. Kriminologiya: per. s nem. / pod. obshh. red. i s predisl. L.O. Ivanova. – M.: Izdatelskaya gruppa «Progress» - «Univers», 1994. – 504 s.

Лановенко И.И. Концептуальные основы исследования девиантности и делинквентности в аномичном обществе (системный анализ)

В статье на основе существующих междисциплинарных подходов к изучению истоков девиантного и делинквентного поведения как следствия общественного кризиса (экономического, политического, социального, духовного) анализируется их патогенез в контексте понимания здоровья человека соответственно природных основ его существования.

Человек в дискурсе его био-психо-социо-психологического взаимодействия с Миром рассматривается как его результат и как его творец способный, либо к разрушительной, либо позитивной творческой активности на пути формирования собственной среды обитания, влияния на бытие сообщества в которое он включен, влияния на общественное развитие в целом.

Отмечается, что специальное исследовательского внимания требуют, прежде всего, факторы общественной жизни, которые нарушают гармонию отношений человека с миром, побуждая к деструктивному выбору направления волеизъявления в реализации личных притязаний вследствие аномии и с учетом ее специфических социальных, психологических, биопсихических последствий.

Специальное внимание уделяется экосоциальным и экопсихологическим факторам адаптации и дезадаптации в условиях «болеющего» обще-

ства, в частности проблемам биопсихических и психологических факторов десоциализации личности, ее девиантной и делинквентной активности.

Одной из важных основ преодоления негативных биопсихических последствий аномии определяется преодолением культурного (духовного) кризиса, путь которого видится в формировании этики ответственности за несогласованную с законами природы организацию образа жизни.

Делается общий вывод о необходимости экологизации мировоззрения современных исследователей девиантного и делинквентного поведения, возрождение соответствующих природе человека императивных норм организации жизни с целью сохранения прогрессивного социогенеза, даже в сложных условиях социального кризиса.

Ключевые слова: *общество, аномия, девиантное поведение, делинквентность, дезадаптация, образ жизни, биопсихическое развитие, природность, духовность.*

Lanovenko I.I. Conceptual bases of deviation and delinquency research in anomic society (system analysis)

In the article on the basis of existing interdisciplinary approaches to the study of the origins of deviant and delinquent behavior as a consequence of social crisis (economic, political, social, spiritual) their pathogenesis in the context of understanding of the human health according to the natural foundations of its existence is analyzed.

The human in the discourse of bio-psycho-socio-psychological interaction with the world is considered as its result and as its creator is able to the destructive or positive creative activity towards the formation of their own habitat, the impact of community being in which it is included and impact on social development in general.

It is stressed that special research attention should be paid above factors of social life that disturb the harmony of relations of person with the world acting on the destructive choices of directing expression in the realization of personal harassment as a result of anomie and taking into account its specific social, psychological, biopsychic consequences.

Special attention is paid to the ecosocial and ecopsychological factors of the adaptation and disadaptation in the context of the "painful" condition of society, including problems of biopsychic and psychological factors of person's dissocialization, its deviant and delinquent activity.

One of the important foundations to overcome the negative biopsychic effects of anomie is determined to overcome cultural (spiritual) crisis, path of which is seen in the formation of ethical responsibility for natural laws inconsistent with the way of life organization.

The general conclusion about the need for environmentalization view of modern researchers of deviant and delinquent behavior is done, the revival of the corresponding to the human nature of peremptory norms of life organization in order to maintain a progressive sociogenesis even in difficult conditions of social crisis.

Keywords: *society, anomie, deviant behavior, delinquent, disadaptation, the way of life, biopsychic development, naturalness, spiritual.*